

Gedurende deze leerling-periode had ik ruimschoots gelegenheid een blik te slaan in de Papoesche toestanden. De meest beruchte Papoea's woonden hier en in Wandammen, ten Zuiden van Windessi. Niet zelden werd gezegd, dat inzonderheid de Windessisi uitmunten in allerlei, boosheid en ondeugd. Zij waren de meest bekende koppensnellers en de bewoners van de Dorehbaai zonden dikwijls het verzoek naar Windessi, of zij voor hen niet hier of daar op moord wilden gaan. Menige Arfakker, op wien de Dorehsi terecht of ten onrechte vertoord waren, is door de menschen van Windessi gesneld. Ik wil niet beoordeelen wie meer te laken waren, degenen, die het verzoek deden of die het uitvoerden.

In de Dorehbaai vertoonde zich zoo nu en dan een oorlogsschip en daarvoor vreesden de helden in die buurt.

Ik geloof van ganscher harte, dat het koppensnellen zijn oorsprong heeft in de godsdienstige beschouwing en ik onderschrijf gaarne wat meer bevoegden daarover hebben geschreven, maar de ervaring op Nieuw-Guinea heeft mij geleerd, dat van die godsdienstige beschouwing op Windessi niets of bijna niets meer bekend is en dat koppensnellen daar was geworden een daad van moedwil. Ik zou hiervoor bewijzen kunnen aanhalen.

Hoevele malen hebben wij de menschen niet van hunne moordtochten zien thuiskomen, vaak woest, brooddronken ons de afgehouden hoofden voorhoudende. Menigmaal vertelden goedgezinden, dat er nu menschen vermoord waren, die de bende toevallig was tegengekomen en met wie men nooit iets had uitstaande gehad en dat er niet de minste aanleiding bestond tot deze bloedige daad. De hoogste eerzucht, die een Papoea op Windessi kende, was minstens één witte veder in den kroeskop te mogen dragen. De eenige hartstocht te weten, dat wanneer men gestorven was en werd begraven, het graf gedekt zou zijn met een of meer witte vederen.

Op zekeren avond werd het dorp in rep en roer gebracht. En oud man was gestorven en volgens gewoonte kwamen de bloedverwanten en vrienden den overledene beweenen. Die beweening bestaat in een klagelijk schreeuwen. Men roept en klaagt, dat de doode geen visch meer vangen kan enz. De deelneming was algemeen, en ook de Majoor, weidsche titel voor een Papoesch dorpshef, stapte in zijn vaarttuig, dat op zijde van zijn huis lag, om zich naar het huis van den gestorvene te begeven. Een krokodil was in de onmiddellijke nabijheid en greep den Majoor. De man liet een harden schreeuw hooren. Enkele bewoners van het huis schoten toe, maar het monster had zijn slachtoffer mede in de diepte genomen. Het liet zijn prooi los, maar de man was dood en op een Zondagmorgen werd de man begraven; verschillende vederen dekten zijn graf; hij was een „mambri” een held*). Geruimen tijd daarna begon men een onderzoek in te stellen, hoe het toch mogelijk was, dat de krokodil juist den majoor had gegrepen. Men hield de raadsvergadering. Aan den avond komen dan de mannen op de achterplecht der huizen, de plaats, die eigenlijk voor de vrouwen bestemd is, en bespreken de dingen, eigenlijk: schreeuwen ze elkander toe. Men besprak met elkander wie toch eigenlijk schuld had aan den dood van den Majoor. Enkelen noemden den pandita, den zendeling. Hij toch had den majoor wel eens een bestraffing gegeven, maar anderen verklaarden, dat zulks onmogelijk was. Dezelfde pandita had anderen, die door een krokodil waren verwond, genezen en daardoor getoond den krokodil te haten, want door zijne genezing had hij immers het werk van den krokodil verwoest. Neen, dat kon niet zijn. Allerlei menschen werden genoemd, die wellicht de oorzaak

*) Een held is hij, die minstens één veder dragen mag, en dus minstens één moord gedaan heeft.

konden zijn, doch men kwam niet verder en de vergadering had geen resultaat. Dagen daarna kwam hetzelfde onderwerp ter sprake. Nu zou het beter gaan.

Het is de gewoonte, dat wanneer iemand sterft, de nabestaanden zijn onbetaalde schuld overnemen en die betalen. De broers van den majoor wisten, dat hij sedert lang een vischlijn schuldig was aan een man, die op een eiland in de buurt woonde. Zij hadden evenwel geen lust, die schuld, een som van vijf gulden te betalen; zoover ging hun broederlijke liefde niet. Zij kwamen nu op de gedachte het volgende te verhalen. Men wist, dat de eigenaar meermalen den majoor had gemaand en nu had die man den krokodil omgekocht met pinangnoten en tabak en had hem opgedragen naar Windessi te gaan, en den majoor het leven te beneemen. Dat verhaal vond dadelijk geloof. Den volgenden dag in de huizen met de menschen pratende, vroeg Br. v. Balen hen, of zij wel eens met een visch hadden gesproken. Men keek ons vreemd aan en antwoordde, dat zulks niet kon. „Maar gisteravond is dat toch verteld” (zij noemen een krokodil „diaan Kariria”, slechte visch); „als het nu niet mogelijk is met een visch te spreken, gelijk gij zelf zegt, hoe ter wereld kunt gij dan het verhaal gelooven”. Men zweeg. Enkelen zeiden, dat weet gij niet, want gij zijt wit, wij weten, dat het zoo is. Daarmede was voldoende bewezen, dat men het op het leven van dien man toeleigde.

Enkele dagen daarna kwamen menschen van Roon. Zij kenden den man, dien men zocht. De afspraak werd gemaakt, dat zij hem over zoovele nachten, als er knopen in een touwtje werden gelegd, in hun tuin zouden lokken. Kwamen zij, dan waren zij zeker van hun prooi. Met ongeduld verbeidde men den dag en men ging met velen er op uit. Evenwel, de man had lont geroken en was gevluht; onverrichter zake kwam men weder. Langen tijd daarna bracht men een ander om het leven, die niets met

de schuld had te maken. Als men zulk een troep ziet thuis-komen, dan gevoelt men welk een ontzettende macht het heidendom is. Dan eerst ziet men, dat hier heerscht de macht van den vorst der duisternis. Een enkele maal ging ik met Br. Van Balen een tochtje maken om den omtrek te verkennen.

Op 13 Juli 1894 hield ik mijn eerste toespraak in de Windessische taal over Lukas 19:1-10 en van toen af nam ik meer en meer deel aan de Evangelie-verkondiging. Ik genoot een uitnemenden leertijd tot 10 Januari 1895, den dag, waarop de familie Van Balen Nieuw-Guinea verliet om hun verlof in het vaderland te genieten.

Lief en leed op Windessi.

Daar zaten wij alleen op den uithoek van Nieuw-Guinea. Werden de andere Zendelingsposten (behalve Andai, doch dat lag in de nabijheid van Mansinam en Doreh) eenmaal om de 12 weken door de boot bezocht, wij misten alle conversatie en verkeer. Onze trouwe broeder Bink kwam een enkele maal bij ons en zoo nu en dan kregen wij op de reede den kleinen handelsstoomer „Coredo” en dat was voor ons een ware verkwikking. Dikwijls hebben de opvarenden ons „geen gemeenen dienst” bewezen. Toen eerst werd door ons gevoeld, hoe afgelegen Windessi was. Het lijden was ons niet bespaard gebleven. Ons eerste kind, te Windessi geboren, moesten wij spoedig weder afstaan, maar toch, te klagen hadden wij niet. Het werk, hoe gebrekkig ook, ging geregeld voort. Van de weinige Christenen, door den arbeid van Br. Van Balen uit de heidenen gewonnen, was vooral Johannes een uitnemend man, en aan hem hadden wij veel steun. De Windessisi, hoewel ver-

kleefd aan hun heidendom, schenen het met ons wel te kunnen vinden. Daar was zelfs een tijd, dat enkelen de begeerte te kennen gaven om Christen te worden en gedurende eenige maanden het onderwijs volgden. Helaas, de zucht naar moordtochten kwam telkens boven. Lieten eenige belhamels hunne stem hooren, dan was de verleiding hun te machtig en men volgde en kwam niet meer aan het huis van den zendeling en wanneer hij zelf de huizen inging om met de menschen te praten, dan verdween men aan den voorkant, als hij aan den achterkant in kwam. Toch kwamen er geregeld betrekkelijk veel heidenen in de samenkomst en de school bleef goed bezocht. Sommigen uit de bevolking wilden zich kleeden, maar niemand verstond de kunst om uit een lap een baadje of broek te maken. Daarom richtte mijn vrouw voor de schoolmeisjes een naaischool op. Elk, die naaien wilde leeren, kon komen. Die zich van kleederen wilde voorzien en een lap goed kocht bij den handelaar, kon dat aan mijn vrouw afgeven, en de eigen kinderen des volks zouden het begeerde maken. Daardoor verminderde onze invloed onder de kinderen niet. Elk, die gedurende een week de naaiessen had bijgewoond, kreeg ten slotte nog een kleinigheid, een stuk suikerriet of iets dergelijks. Elken avond ging ik naar de zoogenaamde toko, het opslagplaatsje van handelsgoederen, waar altijd eenige mannen en jongelingen lagen of zaten te luieren en met hen sprak ik, totdat het duister werd. Ik meende, dat het voor hen te lastig was om boven te komen en gaarne kwam ik naar beneden om zodoende meer en meer met hen vertrouwd te worden en van hen te leeren, en tegelijk hen iets te leeren. Meermalen gelukte het mij, vernomen hebbende, dat men op moord wilde, dat te voorkomen, door avond aan avond op kalme wijze met hen in de huizen te praten. Daar was een tijd, dat het werkelijk zoo goed ging, dat wij de stoute verwachting koes-

terden uit de jongelingen verschillende te winnen. Nimmer, b.v. wanneer ik de menschen noodig had voor een tocht naar Roon, lieten zij mij zonder hulp. Nooit hadden wij te duchten voor eenig gevaar hunnerzijds. Ja zelfs, toen een gerucht ging, dat achter ons huis een bende kwaadwilligen zich had versholen, ging men daar heen om zoogenaamd de boel te zuiveren. Helaas, telkens werd onze hoop beschaamd. Was de bevolking een tijd lang rustig, dan kwam uit dit of dat huis de kreet „mannen op moord!” en men volgde. De gevierden, meest beruchten, waren het rustig verblijf moede en zij overmochten steeds. Een enkele maal had er na het thuiskomen van een welgeslaagden moordtocht een eigenaardig feit plaats. Ik kan de reden niet opgeven, waarom men het niet altijd deed, maar ik geef het, zooals ik het heb ondervonden en wat ingewijden mij er van vertelden. Is de tocht gelukt, dan komt men in den morgenstond thuis. In de verte hoort men dan een aanhoudend geblaas op de tritonschelp. Vrouwen en meisjes versieren zich en maken zich gereed om de thuiskomenden met vreugde te ontvangen. Zingende en schreeuwende komt men het dorp binnen*), schreeuwende en zingende wordt men ontvangen. Ik verzeker u, dat zulk een thuiskomst en ontvangst voor den Europeaan zenuwspannend is. Het is een leven als een oordeel en gij hebt de ontzettende gedachte: al weder iemand onschuldig gedood.

Aan den avond van den dag, waarop men thuis kwam, verzamelden zich mannen en vrouwen in het huis van hem, die de aanleiding tot den moordtocht was.

Met stokken sloeg men tegen de wanden van het huis, men schreeuwde, dat hooren en zien verging.

Waarom deed men dat? Goedgezinden verklaarden mij,

*) Is de tocht mislukt, dan komt men doodstil „steelsgewijze thuis”.

en ik heb geen reden hunne verklaring in twijfel te trekken, dat men zulks deed, omdat men bevreesd was, dat in den nacht de geest des vermoorden den moordenaar zou komen straffen. Mij dunkt, dat hier Paulus' woord Rom. 2:14 bevestigd wordt.

Ik herinner mij den tijd, dat men zichzelf in groote moeilijkheden had gebracht, zoo zelfs, dat men aan den honger ten prooi was. Rechts noch links, voor- noch achterwaarts durfde men gaan. Overal had men zich vijanden gemaakt. Ten einde raad trachtte men de een of andere partij gunstig te stemmen door een zware boete te betalen en zoo-doende kon men zich dan weder ergens heen begeven om eten te halen.

Het was toch niet mogelijk bij zulke toestanden reizen te maken. Daar was geen sprake van, dat men zich met de menschen ergens kon vertoonen. De reizen, die Br. Bink maakte, deed hij met zijn volwassen pleegjongens; op Windessi waren die niet. Uitbreiding van het werk kon toch onder zulke omstandigheden niet plaats hebben. De weinige Christenen konden geen invloed ten goede oefenen, en konden zelfs niet altijd protesteeren en moesten dikwijls zwijgen, want zij werden benadeeld. Gezag bestond er niet.

Op zijn hoogst kwam eenmaal per jaar de Resident van Ternate een bezoek brengen, maar dat oefende weinig invloed. Dan werd men vermaand tot een stil en rustig leven, maar die vermaning was vergeten, eer de Gouvernementsstoomer weg was en de toestand bleef zooals hij was, indien hij niet verergerde. Vermaning zonder krachtsbetoon beteekent voor zulk een volk niets.

Niettegenstaande zoovele moeilijkheden ging het werk toch langzaam vooruit en gevoelden wij ons thuis op Windessi.

Groote moeilijkheden.

In 1896 drongen geruchten tot ons door, dat in verschillende plaatsen op Nieuw-Guinea de pokken waren uitgebroken. Het sagoland Waropen was geheel door de ziekte besmet, doch stelselmatig hadden de bewoners dit verzwegen. Ik achtte het noodig de menschen van Windessi te wijzen op het groote gevaar, dat hun dreigde en gaf hun den raad de besmette streken niet te bezoeken. Immers, zij zouden daardoor in groot gevaar komen en toch geen hulp brengen aan de lijdenden.

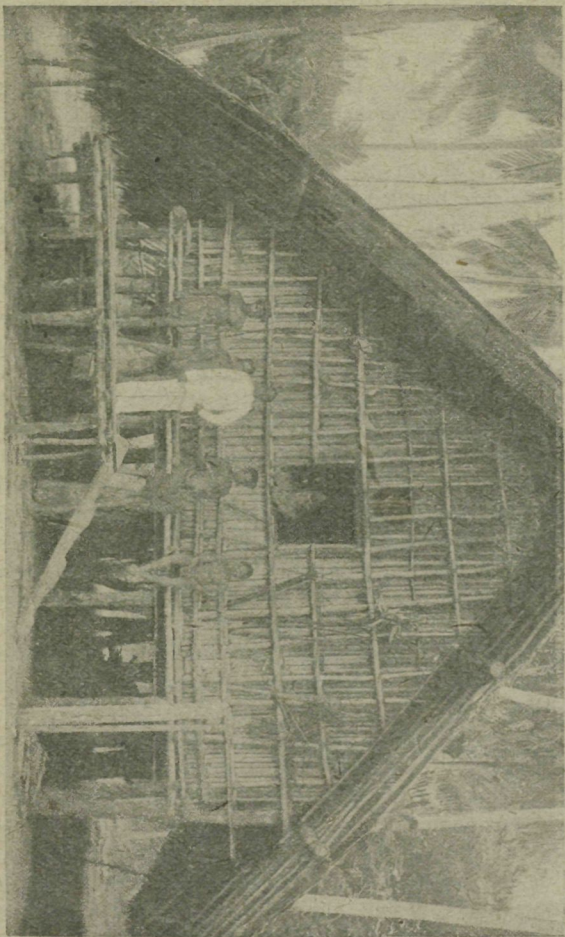
Het wonen in groote huizen, met tientallen van personen, die zondigen tegen de wetten der reinheid, zou een vruchtbare haard wezen voor de besmetting. De oudsten van het volk herinnerden zich nog welke vreeselijke verwoestingen de ziekte vroeger had teweeggebracht. Gedurende eenige maanden volgde men mijne raadgevingen. Op zekeren morgen kwamen twee mannen tot mij. Zij vertelden mij een droom te hebben gehad en begeerden van mij de uitlegging. Droomen beslaan in het heidendom een groote plaats en niet weinigen beschouwen een droom als een volkomen betrouwbare aanwijzing. Dat nu beide mannen in denzelfden nacht eenzelfde droom hadden gedroomd kwam mij verdacht voor. Ik vreesde, dat er opzet in het spel was. De geestenbezweerders tóch gebruikten zoo vaak tot het bereiken van hun doel voor-gewende droomen. De gave der droomuitlegging bezat ik niet, en van droomen wist ik weinig, want ik behoor gelukkig niet tot de droomers. Ik verkeerde een weinig in moeilijkheid. Mijn antwoord luidde, dat zij mij hun droom maar moesten mededeelen. Zij verhaalden mij, dat zij, terwijl zij sliepen, zagen, dat een groot schip, zonder mast of schoorsteen, dus zonder zeil of stoomvermogen, van onder tot boven verlicht, pijlsnel hun dorp voorbij voer. De be-

teekenis van dien droom wilden zij van mij weten. Met grooten omhaal van woorden bekende ik niets gezien te hebben en dat het mij onwaarschijnlijk voorkwam, dat beiden denzelfden droom op denzelfden tijd hadden gedroomd, zoodat ik niets anders kon doen dan hun den raad geven kalm aan hun arbeid te gaan en den droom te laten voor hetgeen hij was. Men was niet van plan mijn raad op te volgen, want het antwoord klonk: „Als gij het niet weet, wij weten het wel. Het waren de pokken, die ons dorp voorbij zijn getrokken en nu hebben wij geen kans meer om getroffen te worden, dus wij gaan waarheen wij willen”. Ik trachtte de menschen van hun voornemen af te brengen en hoopte, dat anderen zouden inzien, dat de droom voorgewend was, maar neen, men geloofde, juist men durfde niet tegenspreken en na eenige dagen ging men naar Waropen om sago en sagoweer 1), den geliefkoosden drank van den inlander, te halen. Niet vele dagen daarna kwam men joelende en gierende van daar terug.

De sagoweer had zijn werking gedaan, men was dronken en natuurlijk bovenmate luidruchtig. Het hondengeblaf 2) klonk onophoudelijk door het dorp en het was een leven van geweld. Door een onzer Christenen vernam ik, dat men twee deerlijk aan pokken lijdende vrouwen mede had gebracht en die in een der huizen, waar tientallen van

1) Sagoweer is de sap van den arengpalm. Ongegist gedronken is het een heerlijke drank. De meeste liefhebbers laten evenwel den drank gisten en werpen er nog wat bitterhout in. Dan is de smaak ontzettend onaangenaam. Men drinkt het in groote hoeveelheden en wordt dan dronken, doch de dronkenschap bepaalt zich in den regel tot vervelend zijn en wartaal spreken, zonder dat men eigenlijk weet wat men doet.

2) Wanneer men dronken is, stoot men geluiden uit, sprekend gelijkend op het hondengeblaf.

..... „een der huizen, waar tientallen van menschen woonden“..... (blz. 22).

menschen woonden, had nedergelegd. Ik waarschuwde de menschen, hen wijzende op het groote gevaar, waaraan zij zichzelf blootstellen en gaf den raad de lijderessen en hen, die ze medegebracht hadden, in een klein afzonderlijk staand huis hun intrek te laten nemen, maar men luisterde niet, en dronken van sagoweer, was men buiten zichzelf en men riep: „Houdt op, houdt op, wij doen wat wij willen”. De ziekte had haar intrede gedaan op Windessi en binnen enkele dagen was het getal lijdenden van 2 gestegen tot 10 en elken dag vermeerderde het.

Door de slechte woningtoestanden wordt het voortwoekeren van een ziekte in de hand gewerkt. Het eigenlijke dorp, indien men tenminste nog van dorp kan spreken op Nieuw-Guinea, zag er zeer onooglijk uit. De Papoea's bouwen hun huizen vrij onregelmatig aan het strand, beter nog op palen in zee. Bij laag water was het een volkomen modderpoel en alleen door een modderbad te ondergaan kon men in de huizen komen. Als men bij laag water Windessi bezoekt, geniet men een schouwspel, verre van hart verheffend. Gelukkig volgt er op de eb altijd vloed en die is zoo vriendelijk om alle ongerechtigheid te bedekken, zoodat de aanblik dan althans beter is. Lijdt men door het wonen in zoo'n modderpoel in gewone tijden al aan koorts, bij het uitbreken van een besmettelijke ziekte als de pokken is de verwoesting, die aangericht wordt, niet te overzien.

Met groote hevigheid en in den kwaadaardigsten vorm trad de ziekte op, zoodat verreweg de meeste aangetasten stierven. Voortdurend hoorde men de klaagtoon, het bewijs, dat iemand gestorven was. In alle stilte werd het lijk dan in een mat gewikkeld en naar een der eilanden gebracht, die voor Windessi liggen. De mat werd dan open gemaakt, zoodat het lijk bloot lag en ten prooi was aan de roofvogels, die op deze wijze de ziekte hielpen verspreiden.

Op ontzettende wijze woedde de ziekte in ons dorp. Allerlei middelen werden aangegrepen om haar te bestrijden. Men riep de geesten der voorvaderen aan. Door allerlei geschenken trachtte men ze gunstig te stemmen. Avond aan avond hoorde men het geprevel der geestenbezweerders, wanneer zij met de korwaars 1) aan den gang waren, maar trots dat alles verergerde de ziekte. Geneesmiddelen konden niet baten en vaccinstof bezat ik niet. — Zoodra ik tijding bekomen had, dat de ziekte in aantocht was, had ik te Batavia vaccinstof aangevraagd en ontvangen, doch zij bleek niet bruikbaar te zijn. Een volgende aanvraag had ik nog niet ontvangen, die zou nog een halfjaar op zich laten wachten. Onze raadgevingen sloeg men in den wind. Men rekende niet met ons en luisterde alleen naar hetgeen de geestenbezweerders 2) zeiden. Ons hart bloedde bij het zien van de groote ellende, die over de bevolking kwam.

Op Wairor, een plaatsje op ongeveer 2 uur afstand van Windessi, had een geestenbezweerder, beroemd in zijn kwaliteit, een ontzettend groote kikvorsch gevangen. Naar menschenheugenis had men nooit zulk een monster gezien. De man was op het denkbeeld gekomen, dat zulks iets bijzonders beteekende. Hij maakte bekend, dat hem door openbaring was gezegd, dat in dit dier de groote geest huisde, die macht had de ziekte te genezen en te verdrijven. Een oproep ging door den omtrek, dat men avond aan avond moest komen dansen en zingen te Wairor om den geest gunstig te stemmen. Gaarne gaf men hieraan gehoor. Treurig was het te zien, hoevelen dagelijks met hun volgeladen vaartuigen naar 's mans woonplaats gingen.

1) Korwaars zijn beeldjes, waarin men denkt, dat de geesten der gestorvenen huizen.

2) Die geestenbezweerders, onder de Noefoorsi Konoor, onder de Windessisi Inderri genoemd, treden als geneeskundigen op.

Alles wat waarde had, werd als geschenk meegenomen en geofferd aan den grooten geest, die in den persoon van den geestenbezweerder de geschenken gaarne aanvaardde. Nacht aan nacht werd er gedanst en gezongen. Doodmoede en verhit kwam men des morgens thuis, en legde men zich te slapen in de tochtige huizen; het gevolg daarvan was koorts en een krank lichaam is vanzelf een gemakkelijke prooi der ziekte. Het hielp niet, dat wij de menschen waarschuwden en hen wezen op het gevaarlijke van deze dingen. Men was overtuigd, dat de geestenbezweerder het eenige middel om bevrijd te worden van deze ziekte en ellende had gevonden. Op een morgen langs het strand loopende en juist een deel van het volk ziende thuishkomen, zeide ik hun nogmaals: „Vrienden, wat doet gij toch?” Een der woordvoerders uit de bevolking snauwde mij toe: „Waar bemoeit gij u mede, gij zult zien, dat dit middel helpt, niemand zal meer ziek worden, en die ziek zijn, zullen beter worden, dat is ons gezegd. Als bewijs van instemming lieten de anderen hunne vreugdekreten hooren. Helaas, dienzelfden dag stierven er 4 en waren er 6 nieuwe gevallen.

Eindelijk begon men in te zien, dat ook dit middel niet hielp. Ten einde raad verlieten zij, die nog gezond waren, het dorp, bijna alle proviand medenemende, en de zieken overlatende aan de zorg van eenige ouden van dagen, die of vroeger reeds door de pokken waren aangetast, of voor wie, zooals men het uitdrukte, het er niet op aankwam.

Meermalen heb ik de zieken van eten voorzien, doch menigeen is onder zwaar lijden den hongerdood gestorven. Het heidendom is hard. Het is in die dagen gebeurd, dat men een lijder in een vaartuig bond en dat aan de golven prijs gaf, in de hoop, dat men de ziekte elders kon heenleiden, want men was nijdig, dat men bij ons de ziekte had en elders vrij bleef. Men vergat natuurlijk, dat men zich

eigenwillig de ziekte op den hals had gehaald. Het spreekt vanzelf, dat de arbeid als stil stond. Bijna niemand bezocht de godsdienstoefening. In het begin van het optreden der ziekte kwamen velen, klaarblijkelijk met de gedachte: „Dat kon wel eens een middel wezen om er van bevrijd te blijven”. De school was gesloten. Men had op het laatst ook maar liever, dat ik mij maar niet met hen bemoeide en niet meer in de huizen kwam. Van lieverlede verminderde het aantal lijdens door gebrek aan slachtoffers en na enkele maanden kwam deze en gene weder terug in het dorp.

Door onvoorzichtigheid en ongehoorzaamheid van één onzer huisgenooten kregen wij nu de ziekte in ons eigen huis.

De woning, het nieuwe huis van Br. Van Balen, deelden wij met 14 Papoesche huisgenooten. Het waren kinderen, door de fam. Van Balen, Br. Bink en door ons vrijgekocht. Daar is over dat vrijkopen van slaven heel wat geschreven en veler gedachten zijn daarover openbaar geworden. Ik onthoud mij van het uitspreken van een oordeel. Ik merk alléén op, dat men moet ervaren wat het is, als men een kind aan uw deur te koop biedt, waarvan gij weet, tenminste hoopt, iets te kunnen maken en de zekerheid te hebben, dat, als gij het niet koopt, er zeker niets van terecht komt. Men gaat over de zaak anders oordeelen, als men een tijd lang heeft gewoond op een plaats, waar geen ander hulpmiddel om iets goeds te bereiken te vinden is. Hoe het zij, die kinderen waren aan onze zorg toevertrouwd. Wij hoopten door hen, wanneer zij ouder waren, aan tucht gewend en onderwijs hadden genoten, wat meer invloed onder de ons omringende bevolking te kunnen oefenen. Dat is met sommigen bereikt. Anderen hebben meer zorg dan blijdschap gegeven, maar — en nu loop ik even vooruit, de zoogenaamde „vrijgekochten” hebben later geen klein aandeel gehad in den voortgang van het zendingswerk.

Bij een meisje van Br. Bink, die tijdelijk in onze woning vertoefde, vertoonden zich het eerst de teekenen der gevreesde ziekte. Zij had, niettegenstaande het verbod, een Papoesche woning bezocht, waar lijders waren, daar ongekookt eten gegeten en zoodoende bracht zij de besmetting over. 2 October 1906 deed de ziekte haar intocht in ons huis en tot 14 Januari 1907 spookte om ons de dood in al zijn verschrikkingen.

Ik had een klein gebouwtje op eenigen afstand van onze woning dadelijk als barak ingericht en daar verpleegde ik de eerste kranke. Na een hevig lijden van elf dagen bezweek zij. Toen ik dat ziekenhuisje had gedesinfecteerd en schoon gemaakt, had een baldadige jongen de aardigheid, natuurlijk zonder het te willen, dat huisje in brand te steken en wij waren van dit zoo noodige vertrek verstoken. De een na den ander van onze huisgenooten werd aangetast, alleen twee vrouwen, reeds op betrekkelijk hoogen leeftijd, bleven verschoond. Daar was groote droefheid in ons hart. Machteloos stonden wij en verzachting van smart was het eenige wat wij konden aanbrengen. De een na den ander ontviel ons door den dood en slechts vijf mochten wij in het leven behouden.

Onze toestand werd zeer zorgelijk. Mijn vrouw en ons eenig dochtertje, dat in Juli 1895 was geboren, moesten haar intrek nemen in een huisje, dat bewoond geweest was door Johannes, een der Christenen, die ook uit vrees voor de ziekte nu elders waren heengetrokken. Ik vreesde het ergste, vooral omdat mijn vrouw in een bijzondere periode verkeerde, waarin besmetting zeer zeker doodelijk zou zijn. Het huisje, dat zij bewoonde, was zeer primitief en eigenlijk onbewoonbaar, maar daar was niet anders. Ik bleef boven in het besmette huis om de lijders bij te staan. Hulp was niet te krijgen. De Papoea's, die in het dorp teruggekomen waren, ontlieden ons. Als ik voor het een

of ander aan het strand kwam, dan wierp men asch uit, opdat de ziekte-aanbrengende geest, die zooals men meende, nu bij ons huisde niet op hen zou overgaan. De oudste jongen van Br. v. Balen, een uitnemende hulp, lag ook krank. Wij hadden gebrek aan brandhout en op ons bidden en smeeken gingen enkele vrouwen houthakken en legden de hoopen brandhout aan het strand, die ik zelf naar boven bracht. De communicatie met de andere zendingsposten, toch al zeer gering, had geheel opgehouden. Niemand durfde van elders Windessi bezoeken, en van Windessi durfde niemand elders heen te gaan, men zou hem immers als overbrenger der ziekte beschouwen. Eenmaal wist ik te bewerken, dat men met een prauw naar Roon ging. Ik wilde Br. Bink van onzen toestand verwtigten, doch de Roonsi lieten hen niet binnenkomen, maar begroetten hen met pijlen en onverrichter zake keerde men terug.

Die tijd was de moeilijkste, dien ik ooit doormaakte. Ik zal niet zeggen, dat wij moedeloos waren, maar moedig was toch anders. Ontsmettingsmiddelen waren niet voorhanden. Maanden tevoren had ik in Utrecht gevraagd om mij daarvan te voorzien, maar het gevraagde bleef achterwege. De toenmalige Resident, die in den aanvang dezer periode met de Brs. Bink en Jens Windessi bezocht, kon mij slechts één flesch creoline geven. De voorraad was aan boord niet groot en men moest rekenen op de behoeften der bemanning.

7 December kwam Br. Bink ons bezoeken. Deze trouwe vriend, eere zij zijne nagedachtenis, niet wetende hoe het bij ons gesteld was, maar het ergste vreezende, kwam tot ons over. Mijn vrouw, die al zwakker en zwakker werd en zich letterlijk voortsleepte, wilde hij medenemen naar Roon maar zij was niet te bewegen de plaats te verlaten. Toen trof mij iets, dat ik niet had verwacht. Een van zijne jon-

gens, Ottow, nu reeds overleden, wilde niet meer met hem naar Roon terug. Hij was een moeilijke jongen, die onzen broeder veel zorg veroorzaakte, maar het zien van de ellende en het ontbreken van alle hulp scheen op dien jongen zulk een indruk te maken, dat hij verklaarde ons niet te willen verlaten. Hij heeft ons trouw geholpen. Menigmaal vreesde ik, dat ook hij zou worden aangetast, want hij deed wel eens roekeloos. Hij is bij ons gebleven totdat alle leed was geleden. Hij is voor ons het bewijs geweest, dat trouw en medegevoel te vinden is ook bij een Papoea, wien men niet dan aarzelend het praedicaat „Christen” zou geven.

De nood zou evenwel nog hooger stijgen. Hoop en vrees wisselden elkander voortdurend af. Nu eens scheen het gevaar geweken. Dan was er een week, dat wij hoopten, dan weder stonden wij plotseling voor een nieuw geval. De meeste lijders waren spoedig bewusteloos. Twee aardige meisjes werden 10 December aangetast en wij vreesden het ergste. In den nacht van 29 op 30 December stierf de oudste der twee, een pleegmeisje van de fam. v. Balen, nadat zij tezamen een lied hadden gezongen. In den vroegen morgen werd een graf gedolven en uit ruwe planken een kist vervaardigd. Daarna sleepte ik de kist grafwaarts, want Ottow was dien dag niet goed in orde en niemand kon mij helpen dragen. Terwijl ik dien droeven gang deed, hoorde ik achter mij zingen het lied: Aja Jezus domba ja, Ja marisein ornema, d.i. dat ik Jezus' schaapje ben, dankbaar is mijn hart daarvoor. Ik ging naar de zangster, een meisje sedert ongeveer 2 jaar in onze woning, geroofd van Idoor, een der plaatsen, waar nu het Evangelie verkondigd wordt, en vroeg haar, of zij wetende, dat zij spoedig moest sterven, niet bevreesd was voor den dood. Haar antwoord klonk: „Neen, mijnheer, ik ben een schaap van den Heere Jezus”, en met haar deerlijk ontstoken oogen mij aanzien-

de, zeide zij: „Gij hebt het ons immers zelf geleerd”, daarmede te kennen gevende: Vrees daarvoor behoeft er bij U niet te bestaan.

Vergeefsch was dus de arbeid niet geweest. Mochten de zichtbare vruchten ook al gering zijn, zij waren er toch en straks, als wij zelf in het Vaderhuis mogen binnengaan, dan wacht ons wellicht nog menige verrassing, dan vinden wij er ook, van wie wij het hier niet hadden gedacht.

Sedert dien kwamen geen nieuwe gevallen meer voor. De lijders herstelden 1).

De nood was intusschen niet minder geworden; op 1 Januari 1897 hadden wij geen eten meer in huis. Nooit tevoren was de gedachte aan honger bij ons opgekomen. Elke boot, 4 maal per jaar, bracht ons versch eten. Een groot gedeelte onzer toelage, door de Utrechtsche zendings-vereeniging ons verstrekt, werd op Java en Macassar in eten omgezet. Dat was ook nu gebeurd. Ons eten was te Roon gelost, doch daar was geen gelegenheid het in te halen, noch te laten brengen.

Uit den nood gered.

Wij zaten in groote zorg. Evenwel, daar kwam uitkomst. Aan den middag van dien 1en Januari zagen wij een vaartuig naderen en aan den bouw van dat vaartuig bemerkten wij, dat het geen Papoesche prauw was. De hoop kwam

1) Ik was zeer teleurgesteld, dat ik zulk een klein percentage had overgehouden; ik had de zieken verpleegd naar de voorschriften, die ik bezat. Toen ik mijn ouden leermeester, Dr. Idenburg, het verloop der ziekte beschreef en vroeg of mijne behandeling wellicht iets te wenschen had overgelaten, antwoordde hij met een: ik feliciteer u met den schitterenden uitslag.

in mij op, dat het een handelaar was. Het bleek een Mohammedaan te zijn, die mij voor een bespottelijk hoogen prijs een zakje rijst verkocht. Hij was uit den koers geraakt en kon ons nu uit den nood helpen. Was dat eigenlijk niet een herhaling van de geschiedenis aan de beek Krith?

De man stond verbaasd en schrok niet weinig, toen hij vernam, dat hier de pokken waren en nauwelijks had ik hem betaald, of hij verdween, zoo vlug hij kon.

Enkele dagen daarna kwam Br. Bink met zijne jongens om een gedeelte van ons eten te brengen. Hij oordeelde, dat wij nu niet langer op Windessi moesten blijven, maar eenigen tijd bij hem moesten komen op Roon. Die raad was evenwel niet op te volgen. Drie herstelde en twee herstellende patiënten waren hier en ik durfde hen niet alleen laten. Hij hield evenwel bij mij aan en verzekerde, dat zij mijne hulp niet meer noodig hadden. Toen ik, niettegenstaande zijn voortdurend aandringen, zeide niet te zullen gaan, antwoordde hij: „Nu goed, maar dan blijf ik hier, gij hebt reeds zoovele graven gedolven en het eerste wat gij nu zult delven zal voor uw vrouw zijn, dat zult gij niet doen”. Met bezorgdheid had hij haar gadegeslagen. Zij zag er dan ook ellendig uit en ik moest bekennen, dat een verplaatsing wellicht weldadig zou werken. Daarom gaf ik na rijp beraad toe. Wanneer hij gelegenheid vond om ons te laten halen, dan zouden wij gaan. Dienzelfden dag vertrok hij. Wij dachten: niets is meer onmogelijk dan het vinden van een gelegenheid om ons te halen.

Evenwel, 3 dagen later kwam een sloep aanzetten. Een Chineesch handelaar was Roon binnengeloopt en Br. Bink was er in geslaagd zijn vaarttuig machtig te worden. Hij had zijn jongens als bemanning er op geplaatst en nu moest ik mijn woord gestand doen. Allerlei werd gepakt. De menschen op Windessi gevraagd op onze bezitting te

passen, wat zij trouw hebben gedaan en des middags om 4 uur, 14 Januari 1897, verlieten wij Windessi om, zooals wij hoopten, enkele weken op Roon te vertoeven.

De wind was ons gunstig en wij zeilden heerlijk. Helaas, spoedig veranderde hij van richting, het werd buiig en eindelijk zwaar weder. Wij waren halverwege, aan teruggaan viel niet te denken, de kust was niet te bereiken. Een vreeselijke benauwdheid maakte zich van mijn vrouw meester. Met recht verkeerden wij in duizend vreezen, het ergste stond ons te wachten. Daar midden op zee, in een zeer beperkte ruimte scheen het ergste te moeten gebeuren. Heere, help ons!

Zijn naam zij lof, Hij verhoorde het gebed. De benauwdheid bedaarde, de wind ging liggen, en des morgens om 7 uur kwamen wij te Roon, vriendelijk ontvangen door onzen broeder, die een kamer voor ons in gereedheid had gebracht. Aan den avond van dien dag, 15 Januari, werd ons een kind geboren, dat wij op 1 Maart weder moesten afstaan.

Zoo nu en dan ging ik naar Windessi om naar de herstellende patiënten te zien en alles ging goed. De kapitein van het reeds vroeger genoemde handelsscheepje kwam op Roon en stelde voor ons naar Mansinam te brengen. Het doorgestane leed en de kommer en zorg maakten een uitstapje voor mijn vrouw hoog noodig. Wij zouden met denzelfden stoomer na 3 weken wederkomen. Als een genezend medicijn werd dit aanbod met beide handen aangegrepen. De reis met dit vaartuig, veel gelijkende op een drijvend nest van kakkerlakken, was allereengelukkigst; later hebben wij er vaak om gelachen. De vriendelijkheid van den kapitein was groot.

Na een vreeselijk lange en vermoeiende reis kwamen wij te Mansinam. Met groote liefde en hartelijkheid werden de onverwachte gasten ontvangen, men deelde in het leed,

dat wij hadden moeten doormaken. Het grootste gedeelte van dien tijd brachten wij door bij onze oude vrienden Metz te Andai. Wij dachten spoedig weer heen te gaan, maar voortdurende koorts, vooral bij ons dochttertje, was oorzaak, dat wij eerst met de Nieuw-Guinea-boot van 21 April terugkeerden naar Roon. Weder was de kapitein van de Coredo zoo vriendelijk ons weg te brengen, nu naar Windessi. Wij hebben gedurende ons verblijf op Nieuw-Guinea zeer vele malen vriendelijke hulp genoten van handelaren, Christenen, Chineezen en Mohammedanen en dankbaarheid eischt dit openlijk te bekennen.

Het werk, dat onderbroken was, werd weder opgenomen. De ramp had geen zichtbaren indruk gemaakt op de bevolking; zij bleef, zooals ze was, en toenadering was er weinig te bespeuren. 17 Juli 1897 kwam de fam. v. Balen van verlof terug en mijn werk als vervanger van Br. v. Balen was dus afgeloopen.

Meermalen was er over gesproken en geschreven, dat wij een zendingspost in de Wandammen-baai zouden oprichten. Enkele malen had ik die bezocht, had er een vrij dichte bevolking gevonden, en vooral de lieden van Wasjor, die nogal in goede verstandhouding leefden met de Windessisi, hadden mij gevraagd bij hen te komen wonen. Dat was van lieverlede als een plan gerijpt.

Op Roon.

Onze trouwe Br. Bink was zeer ernstig krank geworden. Die tijdning werd ons door Br. en Zr. Van Balen gebracht en in plaats, dat ik naar Wandammen ging, moest ik naar Roon, omdat het dringend noodzakelijk was, dat Br. Bink naar Java ging om zoo mogelijk herstel te vinden. Dankbaar was ik, dat ik naar zijn wensch hem kon vervangen, die voor ons zulk een uitnemend vriend was. Voor de ves-

tiging van een nieuwen zendingspost, mij door het Bestuur onzer zendingvereëninging opgedragen, scheen de tijd niet gunstig. De Resident van Ternate was eerst erg voor een vestiging in de Wandammenbaai, doch later verklaarde hij zich er tegen. Men dacht aan de Humboldtsbaai, maar ook dat ging niet. De algemeene toestand op Nieuw-Guinea werd niet beter. Ook in de Wandammenbaai waren moord en doodslag aan de orde van den dag, en de Brs., die mij advies moesten geven en daar bekend waren, zeiden: „In geen geval gaat gij er alleen heen”. Zoo werden wij heen en weder geslingerd. Wij verlangden om nu eens eindelijk een eigen arbeidsveld te hebben, het ideaal van elken jongen zending. Voorloopig waren wij te Roon. Jendé en Sjabas werden voortdurend bezocht en de andere plaatsen op dit eiland werden niet vergeten.

Het leven op Roon was niet aangenaam. Door de groote menigte vreemdelingen, die met elke boot hier aankwamen (Roon was de verzamelplaats van een ganschen omtrek) was het een vreeselijk immoreele plaats.

De onzedelijkheid, die hier bedreven werd, is niet te beschrijven. Bijna elk huis was een bordeel. Dat had helaas ook invloed op de huisgenooten van Br. Bink en op de weinige Christenen, en menigmaal waren wij daardoor in groote moeilijkheden. Moord en doodslag waren aan de orde van den dag. Voortdurend werden de menschen verontrust of verontrustte men anderen.

De Papoesche logica is een gansch eigenaardige. Wanneer twee even sterke partijen iets met elkander hebben uit te maken, b.v. een beleediging of iets dergelijks dan wordt de familiesterkte zeer nauwkeurig berekend. Zijn beide families even groot, dan zal men wellicht een groote drukte maken, doch er gebeurt niets. De zaak neemt een geheel andere wending. Een derde, kleiner dan de tegenstander, wordt het kind van de rekening. De beleedigde partij, die

die de derde kleinere zonder reden heeft benadeeld, redeneert aldus: „Hij weet, dat mijn tegenstander eigenlijk de oorzaak hiervan is en moet het nu maar met hem vinden. Het gevolg hiervan is, dat de kleine een nog kleineren zoekt en zich op dezen wreekt. Dat zulks een voortdurende oorzaak tot verwikkelingen is, begrijpt ieder.

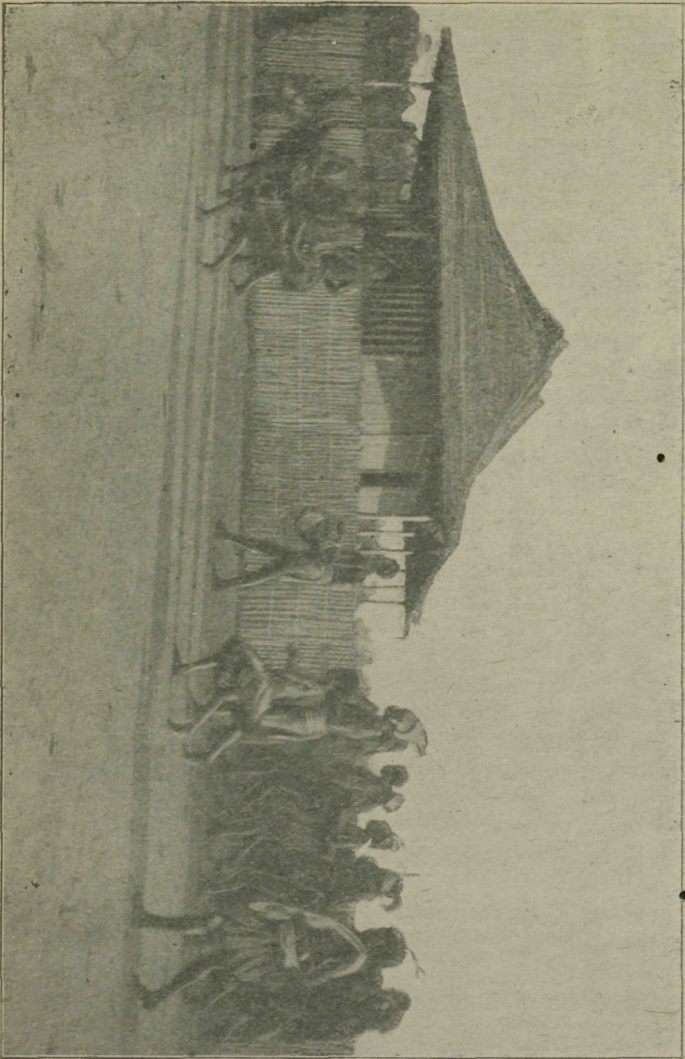
Iets van dien aard ondervonden ook wij.

Op zekeren dag was te Roon, tusschen de bevolking van Jendé en Sjabas,*) oneenigheid uitgebroken en met vreeselijke drukte ging men over en weer te werk. De pijlen vlogen over het zendingserf. Men schoot wel, maar met het doel niemand te raken. Een storm in een glas water dus.

Lieden van Sjabas gingen vertoornd het bosch in, om, indien zij konden, den één of ander te vangen. Ottow, dezelfde, die ons op Windessi zoo uitnemend hielp, was voor mij op jacht geweest en spoedde zich huiswaarts. Plotseling werd hij omringd en gevangen genomen door tal van gewapenden en in triomf voerde men hem naar Sjabas. Omdat hij tot onze huisgenooten behoorde, ont-nam men hem het leven niet, maar zijne gevangenneming stond in de oogen der Papoea's, dus ook in de zijne, gelijk met „gesneld” te zijn. De overweldiger zou ook voor hem een witte veder mogen dragen, gelijk als voor één, dien hij vermoord had.

Ik hoorde van zijne gevangenneming en ging onmiddellijk naar de plaats, waar men hem gebracht had en eischte zijn invrijheidstelling. Na lang over en weer praten gaf men toe. Evenwel Ottow, die zeer verontwaardigd was en, gelijk zij dat noemen, beschaamd, verklaarde nu niet met

*) Twee dorpen, die op korten afstand van elkander liggen en waar geregeld elken Zondag het Evangelie werd gebracht.

Papoesche feestdans. De vrouwen trachten den casuaris na te bootsen.

mij mede te willen gaan, maar des avonds zou hij komen. Hij kwam ook en zwoer een bittere wraak aan zijn belagers. Ik verkeerde daardoor voortdurend in groote zorg, dat hij den één of anderen tijd aan die wraak uiting zou geven. Het gelukte mij door kalme overreding hem zoover te krijgen, dat hij mij beloofde zulks niet te doen. Ik gevoelde zoo goed, wat in hem omging en bewonderde zijn houding in deze. Hij was een Papoea en als zoodanig moet men hem beoordeelen.

Op zekeren morgen kwam de boot op Roon. Als naar gewoonte ging ik mijn brieven halen en bemerkte aan boord zijnde, dat de hoofdaanlegger van bovengenoemd feit met zijn prauw largs het schip lag.

Ottow was met Jan — zie blz. 43 — in mijn vaartuig. Minachtend schreeuwde de ander hem toe: women, slaaf, en roeide weg. Als een tijger greep Ottow zijn roeispaan en gelastte hij Jan zoo hard hij kon te roeien om te trachten zijn beleediger in te halen. Ik had gehoord en gezien wat er gebeurde, maar was aan boord en vreesde getuige te zijn van een vreeselijke geschiedenis. Daarom riep ik Jan toe: „Roei achteruit!” hem dreigende, wanneer hij het niet deed. Het was een potsierlijk gezicht, de één vooruit, de achter achteruit roeiende. Zodoende ontkwam de schuldige en voorkwam ik een bloedbad, want men is immers altijd gewapend en kapmessen lagen in de prauwen.

Bij een bezoek van den Resident vertelde ik hem deze dingen en vroeg Z.H. Ed. Gestr. vriendelijk de bevolking aan te zeggen, bij onderlinge geschillen mijn huisgenooten er buiten te houden. Hij wilde zich met deze dingen niet bemoeien. Ieder gevoelt in wat eigenaardige moeilijkheden en verwickelingen een zendeling op Nieuw-Guinea kan komen.

Tijdens ons verblijf op Roon, waren de Roonsi met de menschen van Biak op goeden voet. Meermalen zagen wij

eene groote menigte van die eilandbewoners en kwamen zij om zich te laten zien ook wel aan ons huis en in de kerk.

Op zekeren dag ging men op de schildpaddenjacht in de buurt van Biak. Verraderlijk werden onze menschen daar overvallen door hunne vrienden en vijftien werden afge- maakt. De eerste Christen uit de vrije Papoea's, door Br. Bink gedoopt, Johannes van Roon, was onder de slacht- offers. Daar was een tijd, dat wij twijfelden of ooit het Evangelie, hier in dezen omtrek van Nieuw-Guinea de zege zou behalen. Toen het bericht kwam, dat zendeling Hen- driks *) niet meer naar Boeroe zou terugkeeren, vroeg ik op raad van Br. Bink aan het Bestuur, of ik wellicht daar- heen zou kunnen gaan. Voor die plaats was reeds een ander aangewezen en niettegenstaande alle bezwaren, zou- den wij naar Wandammen gaan. Br. Bink kwam half her- steld van Java weder en zou nog een tijd op Mansinam gaan arbeiden aan de nieuwe kerk. Dan zou hij met mij medegaan naar Wandammen en behulpzaam zijn bij het bouwen van een noodwoning. Zoover kwam het niet. God gaf geopende deuren op Halmahera. De wensch van het Bestuur der Utrechtsche Zendingsvereeniging om daar- heen te gaan, kon niet worden afgeslagen en 31 Decem- ber 1898 vertrokken wij naar Halmahera.

Enkele opmerkingen.

De toestand op Nieuw-Guinea was alleszins donker. De grootste bandeloosheid heerschte er en toch was in 1898 de grondslag gelegd voor een verandering, die later pas

*) Br. Hendriks kon door den gezondheidstoestand van zijn vrouw niet meer naar Boeroe terug, omdat het klimaat voor haar zoo ongunstig was, en ging over in dienst van het Java-comité.

werd bespeurd. In de Dorehbaai was een gouvernementsnederzetting gevestigd. Het was de regeering ernst nu eens paal en perk te stellen aan de uitingen van volslagen tuchteloosheid. De ambtenaar daar gevestigd was een man, berekend voor zijne taak. Zijn eerste optreden, schijnbaar van weinig beteekenis, oefende grooten invloed. Te Menoekwari, de plaats der nederzetting, stonden verschillende klapperboomen, die het eigendom waren van Br. Bink. Hij had daar vroeger gewoond en bij zijn vertrek naar Roon had hij de bevolking vrijheid gegeven, zoolang deze boomen geen anderen eigenaar hadden, de vruchten daarvan in te zamelen. Hij bleef evenwel de eigenaar en de bevolking wist dat. Br. Bink schonk ze nu aan den regeeringsambtenaar en dat werd de bevolking aangezegd. Het bevel was gegeven, dat van nu aan niemand de vruchten meer mocht nemen, want de boomen waren het eigendom van het Gouvernement. Niettegenstaande het verbod, deed men, zooals men gewend was en op zekeren dag zaten twee mannen in de boomen, heel genoegelijk de vruchten er afhahlende. Hun werd gelast onmiddellijk de boomen te verlaten, maar zij stoorden zich daaraan niet. Daarop gaf de ambtenaar bevel de boomen om te kappen, en zijn mannen zetten de bijl in den boom. De beide roovers zaten in duizend angsten en lieten zich uit de boomen glijden. Eén werd gegrepen en de ander ontkwam. Die gegrepen was, werd gebonden met beide armen gestrekt op een bamboe. Naar Papoesch recht werd uit een huis een vaartuig gehaald en als pand gehouden, totdat de ontcomene zou zijn uitgeleverd van de bevolking. Dit was een feit van groote beteekenis in de geschiedenis van Papoea. Een vrije Papoea, gebonden als een slaaf. Dat zou men wreken en men liep te wapen, maar eer men iets deed, zeide een: „Daar zijn zooveel geweren”. De moed ontzonk hun en men bleef rustig thuis. Daar werd dus nu macht uitge-

oefend, schuldigen werden gestraft. Vroeger had men een enkele maal, b.v. in de Wandammenbaai in 1891, weleens klappen uitgedeeld, maar daarna ging men weg. Nu bleef de man, die alzoo opgetreden was. Er werd gezag uitgeoefend, tot nu toe een ongekende zaak op Nieuw-Guinea, en men ging daarmee voort en van lieverlede werd het rustiger en de goedgezinden konden op bescherming rekenen. Een betere tijd brak aan. De geduchtste oproermakers werden tot de orde geroepen, de moordtochten zooveel mogelijk tegengegaan. Datgene, waarom jarenlang de zendelingen hadden gevraagd, scheen eindelijk te zijn gekomen; daar werd, althans zooveel mogelijk, paal en perk gesteld aan moedwil.

Nu bleken toch de zendingsposten haarden te zijn, waaruit warmte en leven straalden. Daar was toch niet voor niets vele jaren gearbeid, en mag de beoordeelaar van heden wellicht vele fouten ontdekken in het werk van toen, men vergete niet, dat het ontdekken van fouten gemakkelijker is, dan ze te voorkomen, en dat men de dingen overziende, gemakkelijker werk heeft dan te voorzien. Nu orde en regel hun intocht van lieverlede deden, bemerkte men toch, dat er meer invloed van den arbeid des Evangelies was uitgegaan, dan men aanvankelijk dacht. Sommigen der vrijgekochten hadden op hunne wijze medege werkt tot verbreiding des Evangelies. Reeds enkele jaren vroeger had één hunner op Wandammen bewerkt, dat de bewoners een goeden indruk kregen van het Christendom. Op Moeswaar*) was in den aanvang der zending op Nieuw-Guinea een veelbelovende arbeid aangevangen, maar door allerlei omstandigheden opgegeven. Nu kwam men vandaar, hoofdzakelijk door bemiddeling van eenige vrijgekochten van Mansinam, weder tot den zendeling. Ik had

*) Zendeling Mosché.

gedurende mijn verblijf op Windessi zoo nu en dan menschen van Moeswaar ontmoet, vooral in het begin. Dat eiland was evenwel in de laatste jaren een mikpunt geworden voor de sneltochten, zoodat de bevolking zich nergens durfde vertoonen. Nu was de toestand verbeterd. In de omgeving van Windessi begon een verlangen te komen naar het Evangelie.

De rust, die op de langdurige onrust gevolgd was, werkte heilzaam. Het heidendom was toch eigenlijk een roes en nu kwam men tot bezinning. Nu de moordtochten verboden werden en gestraft, had het heidendom zijn glans en een groot deel van zijn kracht verloren. Eigenlijk was de bevolking van verschillende plaatsen reeds lang overtuigd van de waarheid van het Christendom, maar de oude gewoonten hadden telkens de overmacht.

Br. Bink was op 3 Mei 1899 overleden. Met hem ging een groot man heen. De tijding ontvingen wij op Halmahera en als kinderen hebben wij geschreid. Zoo gaarne hadden wij hem de oogen toegedrukt, hem, wiens levensweg zoo vol doornen en distelen was. Hij heeft den zegenrijken ommekeer niet mogen beteven, maar ik geloof, dat van hem groote invloed is uitgegaan en de beweging in de Wandammenbaai, die daar begon en zulk een heerlijk verloop heeft, verbind ik altijd aan Bink, die meermalen de plaatsen bezocht, waar nu het Evangelie is aangenomen.

Na zijn dood werd zijn werk tijdelijk door Br. en Zr. Metz voortgezet. Hoopvol was dat in den aanvang, doch helaas, spoedig kwam ook daar een kentering. De dood van Zr. Metz was oorzaak, dat onze broeder om zijne kinderen naar het vaderland ging.

Van Roon begint de victorie.

Gedurende het verlof van Br. Metz werd de arbeid voortgezet door een Amboneeschen helper, onder leiding van Br. v. Balen, die daartoe op geregelde tijden Roon bezocht. Toen was de veiligheid reeds heel wat verbeterd. Reeds in 1897 had Br. v. Balen een paar jongelieden voor mij van Ambon laten komen, die op Nieuw-Guinea wilden arbeiden. Gedurende 3 maanden hield ik hen bij mij en bezocht met hen de plaatsen op Roon en gaf hun onderricht in de taal enz. Ik vroeg aan het einde van dien tijd, waar zij nu een kijkje genomen hadden van den toestand, of zij den moed hadden zich elders heen te begeven. Zij durfden niet, en ik had den moed niet hen er aan te wagen.

Misschien zegt men: en de andere vreemdelingen dan, die als koelie enz. dienst deden? Dezen, zoowel Mohammedanen als helaas ook Christenen, vermaagschapten zich in den regel dadelijk met de Papoesche families en hun tegenwoordigheid werd daardoor een voordeel voor deze. Onze Inlandsche helpers konden, mochten dat leven niet leiden. Men vergete toch ook niet, hoeveel vreemdelingen, niet-tegenstaande zij in de families waren opgenomen, op Nieuw-Guinea zijn vermoord.

Nu, in 1901, waar de toestanden zoo gansch anders waren, kon het. Onder den inlandschen helper ging het werk op Roon aanvankelijk goed. Zoo nu en dan volgde op den vloed de eb; een oogenblik scheen het, alsof de verwachting als een zeepbel uit elkander zou spatten, maar toch, Gode zij dank, de beweging des geestes bleef aanhouden. Een merkwaardig feit had toen op Roon plaats. Onder de vrijgekochten van wijlen Br. Bink was een jongen, genaamd Jan. Hij had den zendeling, die als vader voor hem had gezorgd, heel wat leed veroorzaakt. Brutaal en ongezeggelijk als hij was, hadden wij gedurende den

tijd, dien wij op Roon hadden doorgebracht, veel verdriet van hem gehad. Hij was Christen, maar meer een aanfluiting, dan een aanbeveling voor het Christendom. Hij was gehuwd en zijn vrouw was als hij er een, op wie heel wat aan te merken was, en die in geen geval zedelijk kon worden genoemd. Beiden namen aan de heidensche feesten deel en leefden als de heidenen. Zij hadden beiden goed onderwijs genoten en hij vooral kende de Christelijke waarheden uitnemend en wist zeer goed, dat hij tegen beter weten in handelde.

Dat God dezen Jan zou gebruiken als middel tot uitbreiding van zijn Koninkrijk, hadden wij nooit verwacht.

Ik citeer nu wat Br. v. Balen schrijft in zijn verslag (zie Berichten Utrechtsche zendingsvereeniging 1908 blz. 50). „Jan was in December bezig een prauw voor een handelaar te maken. Om een plank in de gewenschte bocht te krijgen spande hij die met een liaan *). Onverwacht brak die liaan en Jan kreeg een vreeselijken slag met de plank tegen zijn buik, waaraan hij stierf. Drie dagen voor zijn heengaan vertelde hij, dat hij het volgende had gedroomd. Hij liep in een zeer groot huis. Daar zag hij een ijzeren deur. Hij ging daardoor en kwam in een groote ruimte. Daarin zag hij eerst een zilveren, vervolgens een gouden deur en deze bracht hem in een groote kamer van blinkend goud. Verbaasd liep hij daar rond, toen een andere deur werd geopend, waardoor een man binnentrad in witte kleederen, gevolgd door ontelbare kleine meisjes in lange, witte, slevende gewaden, het fraaie haar met keurige zijden linten opgehouden. Deze man vroeg hem wat hij hier deed. Op zijn antwoord: ik kijk hier maar eens rond, zeide de man: gij behoort hier niet. Toen Jan wilde weggaan, gebod hem de man even te wachten. Na even

*) De liaan is een slingerplant, hier als touw gebruik.

in een zeer groot, dik boek gebladerd te hebben, voegde hij Jan toe, dat hij daar niet ingeschreven was en dat hij moest teruggaan om afscheid van zijn vrouw en kinderen te nemen; over 3 dagen moest hij terugkomen. Hierop werd een luik in den vloer geopend, Jan daalde langs een gouden ladder af en werd wakker.

Na dit verhaal verzekerde hij, dat hij binnen 3 dagen sterven zou. Dit is ook geschied. Den 1en Januari ontsliep hij. Tot allen, die hem bezochten, zeide hij, dat zij het heidendom moesten verlaten en den Heer volgen, indien zij ook langs die gouden ladder naar Boven wilden, als zij stierven. Telkens zeide hij: Nu ik ga sterven, weet ik vast, dat het waarheid is, wat de Pandita's ons leeren. Jozef een oud pleegzoon van mij, kwam bij hem en zeide, dat de lui van Mena 1) hem gevraagd hadden hun te komen vertellen van den Heer, omdat zij er nog zoo weinig van wisten, maar dat hij tot het einde bij hem wou blijven. Neen, had Jan geantwoord: Als de Menasi je roepen, ga hun dan maar zeggen, dat zij zich moeten bekeeren.

Niet lang na middernacht droomde de vrouw van den goeroe, dat zij de kerkklok hoorde luiden. Zij ging zien wie dit deed en zag, dat twee gestalten dit deden, beiden in het wit gekleed. Op de vraag voor wien zij dat deden, was het antwoord: Wij zijn gekomen om Jan te halen. Njora 2) riep haar man en vertelde hem dit. Even daarna begon men in de huizen te weeklagen. Jan was gehaald. Een oogenblik tevoren zeide hij tot zijn vrouw: Daar laten de mannen in het wit de ladder naar mij af, zie, zij is al vlak bij mij, leg mij neder. Men deed het, en — Jan's ziele was ontvloden. In zijn ziekte had hij Martha zijn vrouw gevraagd hem te vergeven, wat hij haar misdaan had en

1) Mena, de naam van een gedeelte van het dorp Jendé.

2) Aldus wordt de vrouw van den goeroe genoemd.

gezegd, dat hij wist, dat de Heer hem al zijn zonden had vergeven. Den zen Januari werd hij begraven op de plek door hem zelf daartoe aangewezen".

Deze geschiedenis had zulk een invloed op Roon, dat men op Oudejaarsavond korwaars en amuletten en heidensche rouwteekens verbrandde en dus formeel met het heidendom brak. Volgens den goeroe hadden zij gezegd, dat zij met dien rommel het nieuwe jaar niet wilden intreden.

Gode zij dank, het werk is voortgegaan. De victorie, die van Roon begon, is doorgestaan, gaat voort. Wandammen, Noefoor, Biak, Amberbaken, Djamna, Idoor, Jakati, Jauer, Waropen, de Mac Cluergolf enz. enz., zij hebben zich geopend om te ontvangen het Evangelie der genade Gods. God heeft de tijden en de gelegenheden in Zijne hand. Op Nieuw-Guinea werken de gelegenheden nu mede. Door de onderzoekingstochten van den laatsten tijd worden de oude gewoonten en zeden onwillekeurig verdrongen: door het uitoefenen van recht en gerechtigheid naar Christelijke begrippen, heeft het heidendom geen waarde meer voor het volk. Wij loven God en prijzen Hem, Die op den troon zit en het Lam. Het oude is voorbijgegaan, ziet, het is alles nieuw geworden.

Mede van de hand van den Heer
J. L. D. VAN DER ROEST verscheen:

HERINNERINGEN
UIT DEN
ZENDINGSARBEID
OP HALMAHERA

Prijs 20 Cent

Zendt postwissel aan het Zendingsbureau
Afd. Binnenlandsche Actie - Oegstgeest

Wilt U ook medearbeiden

*aan de Evangelie-verkondiging aan
de bewoners van de landen waar
„Lief en Leed” U van spreekt?*

Wordt dan lid

*der Utrechtsche Zendingsvereniging.
Iedere vaste bijdrage is hartelijk
welkom.*

*Of vraagt een **NEGERTJE** om
gaven voor de Utrechtsche Zendings-
vereniging in te verzamelen.*

Zendingshuis, Jansveld 51, Utrecht

